

Pratarmė

2019 m. Lietuvos etnologijos numerio pagrindinė dalis – teminė, pavadinta *Tautos tyrimų ištakos ir antropologija* ir tarsi aidu atliepia pernai paminėto Lietuvos Respublikos šimtmečio jubiliejų. Ją sudaro Lietuvos istorijos institute 2018 m. spalio mėnesį vykusios Lietuvos 100-mečiui skirtos konferencijos „Nacionalumą budinusi etnologija ir antropologija“ pranešimų pagrindu parengti straipsniai. Juose aptariami lituanistiniai ir istoriografiniai Lietuvos etnologijos klausimai atkreipiant dėmesį į garsių istorinių XIX ir XX a. pradžios Lietuvos visuomenės asmenybių, organizacijų ir periodinių leidinių vaidmenį ieškant nacionalinės etnologijos, Jono Balio taikliai pavadintos tautotyra, ištakas.

Teminės žurnalo dalies sudarytoja Vida Savoniakaitė iš Lietuvos istorijos instituto savo įvadiniam straipsnyje pabrėžia, kad visuose šios dalies straipsniuose siekiama lyginamuoju požiūriu atskleisti, kaip Lietuvos etnologijos, etnografijos ir antropologijos ištakos siejasi su vakarietiškomis Apšvietos epochos bei *Völkerkunde* idėjomis, su Rusijos imperijos etninių grupių tyrimais. Lietuvos istorijos instituto istorikė Olga Mastianica-Stankevič minėtos konferencijos pranešimo pagrindu parengtame straipsnyje nagrinėja vieno iš iškilų XIX a. pabaigos–XX a. pradžios lituanistinio lobyno sudarytojų – Mečislovo Davainio-Silvestraičio darbą renkant ir skelbiant etnografinę ir tautosakinę medžiagą bei ją sėkmingai panaudojant politiniams tautinio atgimimo tikslams. V. Savoniakaitė savo straipsnyje „Jono Basanavičiaus požiūris į lietuvių tautos tyrimus, 1879–1927“ siekia atskleisti minėtu laikotarpiu savitai suprantamos antropologijos, etnologijos ir etnografijos idėjas ir J. Basanavičiaus darbus įgyvendinant šias idėjas. Autorė kelia hipotezę, kad tam turėjo įtakos vokiečių etnologija, tai ir įrodoma straipsnyje. Irma Šidiškienė, Lietuvos istorijos instituto etnologė, minėtoje konferencijoje pateikto pranešimo pagrindu parengtame straipsnyje savitai pažvelgia į Lietuvos etnologijos istoriografiją tradicinės aprangos srityje. Ji aprangos tyrimo pagrindų ieško itin kruopščiai pertikrindama žinomų viso XIX ir XX a. pradžios lituanistikos veikėjų raštus – nuo Teodoro Narbuto ir Simono Daukanto iki Vydūno ir Povilo Višinskio – ir suranda taiklių to meto etnografinių bylojimų. Auksuolė Čepaitienė iš to paties instituto užbaigia teminę žurnalo dalį minėtoje konferencijoje perskaityto pranešimo pagrindu parašytame straipsnyje „Kultūriniai lietuviškumo vaizdiniai *Aušroje* ir moksliniai kontekstai“, kuriame įdomiai pateikia pirmosios lituanistinės periodinės spaudos puslapiuose – *Aušros* žurnale – figūravusių literatūrinių „lietuviškumo“ įvaizdžių konotacijas. Tai neabejotinai turėjo formuoti per „ketvirtos valdžios“ – spaudos – galią pasireiškiančią lietuviškojo identiteto politiką, tačiau šitai klausimas nėra keliamas. Kol kas liekama prie įvaizdžių išgryninimo analizės.

Kiti du šio žurnalo numerio straipsniai parengti jaunųjų kolegijų. Dalia Sabaliauskienė, Vilniaus universiteto etnologijos doktorantė, savo straipsnyje,

parengtame etnografinio tyrimo Teherane pagrindu (tyrimą pasirinko puikiai mokėdama farsi (persų) kalbą ir atlikdama dalyvaujimąjį stebėjimą miesto aplinkoje), atskleidė ritualinio mandagumo *ta'ârof* vietą urbanistinėje Teherano tarpkultūrinėje komunikacijoje ir socialinio identiteto raiškoje. Įtikinamai atskleista, atrodytų „periferinių“ ritualo tyrimų svarba kasdienybės studijose.

Rūta Staniulytė, Vytauto Didžiojo universiteto socialinės antropologijos magistrė, straipsnį apie piligrimystę į Santjago de Kompostelą taip pat parengė dalyvaujamo stebėjimo metodo pagrindu – pati visą mėnesį keliavo kartu su piligrimais. Ji savo straipsnyje įtikinamai atskleidžia įvairias bendruomeniškumo formas, tarp jų ir Victorio Turnerio aprašytąjį *communitas*, kurios susiklosto tokia kontekste.

Diskusijų forumo rubrikoje skelbiamas Melburno universiteto antropologo Thomaso Reuterio diskusinis tekstas „Pasaulinė antropologija ir jos instituciniai iššūkiai: demokratiškos internacionalizacijos poveikio antropologijos disciplinai istorija“. Autorius pabrėžia, kad iki šiol antropologijos disciplina patiria „privilegiuotų kultūrų dominuojantį poveikį“, kai kalbama apie bendrąją pasaulinį antropologinės žinijos ir mąstymo konstravimą. Tam priešinama nauja organizacija – Pasaulinė antropologijos asociacijų taryba (*The World Council of Anthropological Associations*), kuri traktuojama kaip minėto dominavimo alternatyva.

Kaip ir kiekviename *Lietuvos etnologijos* numeryje, šiame skaitytojas ras pluoštą knygų recenzijų ir mokslinio gyvenimo apžvalgą – konferencijas. Pirmą recenziją – šveicarų antropologo François Ruegg iš Fribūro universiteto, kurioje jis komentuoja Lietuvos etnologijos ir antropologijos mokslo pripažinimo žingsnį, kai žinomiausias prancūzų šios srities žurnalas *Ethnologie française* pernai išleido specialų numerį, skirtą Lietuvai, – *Lituanie. Une anthropologie face à l'Histoire*. Jis sudarytas daugiausia iš Lietuvos tyrėjų parengtų straipsnių. Kitoje recenzijoje – lietuvių kilmės JAV politologės Dovilės Budrytės iš Georgia Gwinnett College – pastebima, kad Monikos Frėjutės-Rakauskienės, Neringos Klumbytės, Andriaus Marcinkevičiaus ir Kristinos Šliavaitės kolektyvinėje monografijoje taikliai atskleidžiamos sąsajos tarp socialinio ir istorinio teisingumo bei tarp socialinės ir istorinės atminties Lietuvos etninių mažumų ir dominuojančios visuomenės kontekste. Trečioji recenzija – Lietuvos istorijos instituto doktorantės Audronės Daraškevičienės, kuri detalai apžvelgia vis labiau išibėgėjančią naująją tarptautinį Balkanų ir Baltijos šalių etnologų, folklorininkų ir religijotyrininkų periodinį leidinį „Balkanų ir Baltijos studijų metraštis“.

Konferencijų skiltyje detalai pristatomos dvi svarbiausios ir didžiausios 2019 m. įvykusios etnologų ir antropologų konferencijos Europoje – *SIEF (International Society for Ethnology and Folklore)* Santjago de Komposteloje, Ispanijoje, ir *IUAES (International Union of Anthropological and Ethnological Sciences)* Poznanėje.

Konferencijose dalyvavo ir jaunieji tyrėjai iš Lietuvos. Tai džiugina. Laukiame jų tyrimų rezultatų, kuriuos paskelbsime mūsų žurnale. Taip pat tikimės, kad jie susidomėję atsivers šį naują *Lietuvos etnologijos* numerį.

Vytis Čiubrinskas